

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет інформаційних технологій, обліку та фінансів

Кафедра фінансів і кредиту

Кваліфікаційна робота

на правах рукопису

ГУСАР Марина Костянтинівна

УДК 336.72.336.77

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Розвиток споживчого банківського кредитування в Україні

072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Подається на здобуття освітнього ступеня «Магістр»

кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ Марина ГУСАР

Керівник роботи

СТОЙКО Олег Якович

к.е.н., доцент

Житомир – 2021

Висновок кафедри фінансів і кредиту за результатами попереднього захисту:
ГУСАР Марини Костянтинівни

Протокол засідання кафедри фінансів і кредиту №___від «___» грудня 2021 р.

Завідувач кафедри _____

к.е.н., професор _____Дмитро ДЕМА

«___» грудня 2021 р.

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти __**ГУСАР Марина Костянтинівна**__захистив (ла)
кваліфікаційну роботу з оцінкою:

сума балів за 100-бальною шкалою _____

за шкалою ECTS _____

за національною шкалою _____

Секретар ЕК

_____Тетяна ТОВСТУХА

«___» грудня 2021 р._

АНОТАЦІЯ

Гусар М. К. Розвиток споживчого банківського кредитування в Україні.
Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». – Поліський національний університет, 2021.

В кваліфікаційній роботі уточнено сутність поняття «споживчий банківський кредит»; проаналізовано сучасний етап розвитку споживчого банківського кредитування; визначено перспективи росту ринку споживчого банківського кредитування. Встановлено, що головну роль найближчим часом у споживчому кредитуванні відіграватиме розвиток digital-каналів. Розглянуто напрямки удосконалення споживчого банківського кредитування.

Ключові слова: споживче банківське кредитування, банк, домогосподарство, фізична особа, діджиталізація.

SUMMARY

Husar M. Development of consumer bank lending in Ukraine. *Manuscript.*

Qualification work for a master's degree in specialty 072 "Finance, Banking and Insurance". - Polissya National University, 2021.

The essence of the concept of "consumer bank credit" is specified in the qualification work; the current stage of development of consumer bank lending is analyzed; the prospects of growth of the consumer bank lending market are determined. It is established that the main role in consumer lending in the near future will be played by the development of digital channels. The directions of improvement of consumer bank crediting are considered.

Keywords: consumer bank lending, bank, household, individual, digitalization.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ СПОЖИВЧОГО БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ.....	8
Висновки до розділу 1	14
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТАНУ СПОЖИВЧОГО БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ	16
Висновки до розділу 2	22
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ РОЗВИТКУ СПОЖИВЧОГО БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ	24
Висновки до розділу 3	28
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ	29
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	31

ВСТУП

Актуальність теми дослідження та аналіз останніх досліджень.

Розвиток споживчого кредитування в Україні в останнє десятиліття відбувається за впливу різних негативних макроекономічних чинників: незакінченого переходу економіки України до ринкової; періодичних фінансових і політичних криз; військового конфлікту на сході; пандемії коронавірусу тощо. Існуюча економічна нестабільність, зростання цін, низька середня заробітна плата не зменшує ринок споживчого кредитування, а навпаки, спонукає фізичних осіб брати нові споживчі кредити для прийняттого задоволення власних потреб.

Дослідженням проблем споживчого банківського кредитування займалися зарубіжні вчені Долан Е. Дж., Лексіс В., Тук Т., Рід Е., Коттер Р., Сінкі Дж. Аналіз стану споживчого банківського кредитування в Україні досліджували у своїх наукових доробках різні вітчизняні науковці: Алескерова Ю.В., Беднарчук В.В., Блащук-Дев'яткіна Н.З., Бошота Н.В., Виклюк М.І., Вишнякова Ю.О., Гаврилко Т.О., Ганзюк С.М., Доценко І.О., Житар М.О., Костюк В.А., Коць О.О., Млінцова А.О., Паєнтко Т.В., Попадинець Н.М., Сович І.В., Стороженко О.О., Труш І.Є., Чайковський Я.І., Шушкова Ю. В., Харабара В. М., Ярошевич Н.Б. та ін. Водночас сучасні тенденції на ринку споживчих кредитів завжди залишають місце і визначають актуальність щодо удосконалення даного виду кредитування.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є теоретико-методичне обґрунтування ключових напрямів удосконалення споживчого банківського кредитування.

Завданнями досягнення поставленої мети були наступні:

- розглянути теоретичні аспекти споживчого банківського кредитування;
- проаналізувати основні тренди розвитку споживчого банківського кредитування в Україні та коротко розглянути механізм його здійснення;

- визначити перспективи розвитку споживчого банківського кредитування в Україні та виокремити основні напрями його вдосконалення на рівні комерційних банків.

Об'єкт та предмет дослідження. Об'єктом дослідження є процес споживчого банківського кредитування. Предметом дослідження є система фінансових відносин між банком та фізичною особою з приводу організації споживчого банківського кредитування в Україні.

Методи дослідження. У процесі написання кваліфікаційної роботи використано як і загальнонаукові так і спеціальні методи, а саме: метод наукових узагальнень, методи індукції та дедукції, які використані для розкриття змісту споживчого банківського кредитування; методи аналізу і синтезу, методи статистики, які застосовувалися для виокремлення основних трендів розвитку споживчого банківського кредитування; монографічний метод використано для пошуку напрямів удосконалення споживчого банківського кредитування.

Елементи наукової новизни одержаних результатів. В процесі дослідження уточнено сутність поняття «споживчий банківський кредит»; визначено перспективи росту вітчизняного ринку споживчого банківського кредитування.

Практичне значення кваліфікаційної роботи. Основні пропозиції за результатами проведеного дослідження покликані удосконалити процес організації фінансових відносин між комерційними банками та фізичними особами у сфері споживчого кредитування.

Інформаційна база дослідження: нормативно-правове забезпечення споживчого банківського кредитування в Україні; річні фінансові звіти, та періодичні статистичні огляди НБУ, статистичні дані про споживчі кредити опрацьовані Державною службою статистики України, матеріали друкованих та інтернет засобів масової інформації стосовно банківського кредитування фізичних осіб на споживчі цілі тощо.

Перелік публікацій автора за темою дослідження. Основні положення кваліфікаційної роботи були викладені в доповідях автора на тему:

- Теоретичні аспекти споживчого кредитування, оприлюдненій на науково-практичній студентській інтернет-конференції «Фінансове забезпечення економіки» (01 червня 2021 р., Поліський національний університет);

- Аналіз стану споживчого кредитування в Україні, оприлюдненій на Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Фінансові інструменти регіонального розвитку» (27 жовтня 2021 р., Поліський національний університет);

- Удосконалення споживчого банківського кредитування, оприлюдненій на науково-практичній конференції «Студентські наукові читання: 2021 (23 листопада 2021 р., Поліський національний університет).

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Теоретичні і практичні дослідження роботи (вступ, розділи 1-3, висновки і пропозиції та джерела написання) викладені на 35 сторінках тексту комп'ютерного формату. Для зручності сприйняття результати дослідження наведено в 3 таблицях та на 7 рисунках. При написанні роботи використано 46 джерел інформації.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ СПОЖИВЧОГО БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ

Споживче кредитування будучи важливою складовою економіки країни залишається пріоритетним напрямком роботи більшості комерційних банків України і виступає як взаємопов'язаний механізм економічних, юридичних, організаційних процедур, що реалізується як єдиний комплекс взаємодії комерційного банку та фізичної особи щодо надання позиченої вартості у тимчасове користування з метою задоволення власних потреб. Від ефективності розвитку споживчого кредитування залежить економічна стабільність країни та добробут населення [3, с.1073-1076].

Споживче кредитування населення з кожним роком, стає все більш популярним, що можна пояснити намаганням окремих фізичних осіб чи домогосподарств до забезпечення необхідних умов кращого життя. Також зростання обсягів споживчого кредитування стає економічно важливим і для банківських установ, при цьому допомагаючи стабілізації і розвитку національної економіки в цілому внаслідок підвищення платоспроможного попиту населення. За останні декілька років саме сектор споживчого кредитування звітував позитивною динамікою, що, з одного боку, слугувало певним індикатором активізації кредитної діяльності банків, але з іншої сторони призвело до зростання проблемної заборгованості і, як наслідок, до розбалансування діяльності окремих банків [17].

Споживче банківське кредитування домогосподарств і фізичних осіб відрізняється високою перспективністю у сфері наданих комерційними банками кредитних послуг, яка з року в рік мусить отримувати все більше поширення і динамічний розвиток. Суб'єкти і об'єкти споживчого банківського кредитування показані на рис. 1.1.

Об'єкт споживчого банківського кредитування: предмет зацікавленості позичальника, який є приводом укладання кредитної угоди, тобто є ціллю кредиту	
Споживче банківське кредитування	
Суб'єкти банківського споживчого кредитування:	
кредитор – суб'єкт фінансових відносин (банк), що видав споживчий кредит позичальнику в встановлених кредитними договором сумі та термінах	позичальник – фізична особа або домогосподарство, яким банк надав споживчу позику в тимчасове користування за умови її повернення у визначений термін

Рис. 1.1. Суб'єкти і об'єкти споживчого банківського кредитування

Джерело: побудовано за [1, с. 88].

Суб'єктами споживчого банківського кредитування є банк та позичальник, а під об'єктом споживчого банківського кредитування слід розуміти ціль банківського кредиту. Для того, щоб розібратися, що таке «споживчий банківський кредит» спочатку розглянемо визначення категорії споживчого банківського кредитування в законодавстві та розглянемо визначення запропоновані різними науковцями.

Визначення споживчого банківського кредитування, що міститься в Законах України [32, 37] (рис. 1.2) є фактично ідентичними.

Споживчий банківський кредит – це ...	
... кредит (банку), що надається споживачеві на купівлю продукції для власних потреб, які на пряму не пов'язані з підприємницькою діяльністю чи виконанням обов'язків найманого працівника (за ЗУ «Про банки і банківську діяльність»)	... грошові кошти, що надаються споживачу на придбання товарів для задоволення позичальником потреб, які не пов'язані ні з підприємницькою, ні з незалежною професійною діяльністю, ні з виконанням обов'язків найманого працівника. (за ЗУ «Про споживче кредитування»)

Рис.1.2. Термін «споживчий кредит» в законодавстві

Джерело: побудовано за [32; 37]

Як справедливо зазначає І.О. Доценко «банківський споживчий кредит, відіграє одну з головних ролей при задоволенні потреб підвищенні життєвого рівня, що виникли у позичальників, слугує забезпеченню соціально-економічного захисту та розвитку позичальника, є мірилом соціальної відповідальності кредиторів, а саме банківських установ» [20, с. 110].

Науковці Ю.В. Алескерова та А.Д. Дзюбенко вважають, що «споживчий банківський кредит покликаний забезпечити виконання функції задоволення споживчого попиту населення різного характеру та є вископрибутковим активам для банку», тобто споживчий банківський кредит в певній мірі вирівнює споживання різних за отримуваним доходом груп населення [1, с. 88].

Вчені Ю.М. Великий та М.О. Сухомлин дають визначення, що «споживчий банківський кредит – це кошти банку, які надаються на потреби домашніх господарств на закріпленій документально строк та на умовах платності. Обов'язковою умовою є те, що кредитні кошти будуть використанні на придбання товарів тривалого користування» [8, с. 149].

Дослідивши ряд напрацювань М.І. Виклюк, А.В. Лесів та Я.Я. Янкович висловлюють думку, що «споживчий банківський кредит — це кредит банку домогосподартву на споживчі цілі, що не можуть бути пов'язані з будь-якою іншою діяльністю» [10, с. 134].

Погоджується з ними Н.В. Бондаренко вважаючи, що споживчий банківський кредит – це «завжди невиробничий кредит, який надається у тимчасове користування при умові забезпечення повернення, строковості, платності та цільової спрямованості позичальнику банком для задоволення споживчих потреб кредитора, під відомий наперед відсоток» [5, с. 244].

Споживчий банківський кредит, як вважають О. Д. Вовчак, та О. І. Антонюк, слід сприймати як «надані фізичним особам комерційними банками грошових активів у національній валюті у безготівковій чи готівковій формі для задоволення потреб позичальника за винятком професійних чи підприємницьких, на визначених умовах поверненості, платності, забезпеченості та строковості» [11, с. 149].

На думку Т.О. Гаврилко, споживчий банківський кредит – це кредит банку який дає можливість позичальнику придбати тільки споживчі товари тривалого користування в межах визначених договором умов» [14, с. 110]. Так і І.Т. Балабанова вважає, що «споживчий банківський кредит надається населенню для отримання предметів власного споживання. Позичальником є фізичні особи, кредитором є банк» [2, с. 205].

Під споживчим банківським кредитуванням населення С. М. Ганзюк та Ю. О. Вишнякова вбачають «добровільну форму фінансових відносин між банками і домогосподарствами з приводу отримання останніми додаткових коштів для задоволення споживчих потреб (одноосібних чи колективних) домогосподарств на засадах зворотності, платності» [15, с. 49].

Вчені В. В. Вудвуд та Е. М. Попова споживчим банківським кредитом розуміють «кошти з відстрочкою платежу, що будуть виділені банками на споживчі товари, надані комерційними торговими організаціями населенню для отримання предметів призначених для особистого вжитку чи оплати витрат особистого характеру» [13, с. 311].

Науковець В.М. Шумелда стверджує, що «споживчий банківський кредит – це кредит банку в національній валюті фізичним особам резидентам на придбання споживчих товарів та послуг. Цей кредит буде погашатися поступово» [45, с. 15].

На думку Я.І. Чайковського «споживчий банківський кредит – це відносини власності між банками і споживачами з приводу присвоєння першими (банками певного відсотка за надані ними в грошовій формі ресурси споживачам в тимчасовий напрокат» [41, с. 157].

Науковець О.А. Шаповал споживчий банківський кредит трактує як «еквіваленти чи грошові кошти в національній або іноземній валюті, що надаються банком фізичній особі, який чи купує чи замовляє або має намір придбати чи замовити продукцію для особистих потреб, не пов'язаних з підприємницькою діяльністю або виконанням обов'язків найманого працівника)

на придбання продукції (будь-якого виробу (товару), роботи або послуги» [43, с. 226-234].

Таким чином, сутність споживчого банківського кредиту полягає у наданні комерційним банком позичальнику певної грошової позички, яка може бути спрямована на вирішення різних споживчих цілей, у тому числі придбання товарів у користування з обов'язковим погашенням їх вартості.

Споживче кредитування має свій характерний набір рис, які впливають із особливостей сфери споживчого приватного попиту населення (рис. 1.3).

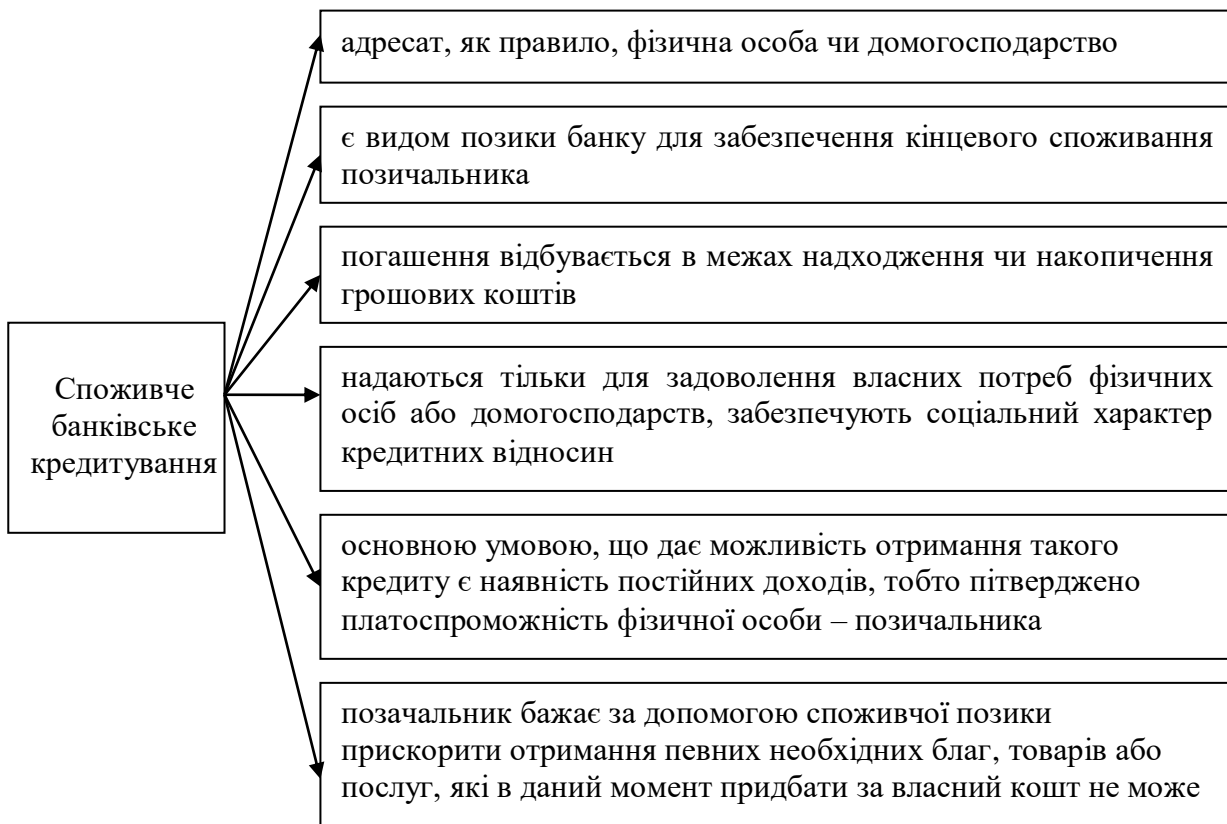

Рис. 1.3. Характерні риси споживчого банківського кредитування

Джерело: побудовано за [13, с. 311, 312].

Також розглядаючи економічну сутність споживчого банківського кредиту, слід зазначити, що грошова позичка надається позичальнику на різних умовах. Так, комерційні банки можуть запропонувати споживчі кредити на вирішення конкретного завдання клієнта, а також готові видавати нецільові кредити, тобто на будь-які цілі не пов'язані з професійною діяльністю. Крім того, сутність споживчого банківського кредиту полягає у видачі кредиту, який

обов'язково повинен бути забезпечений заставою, а також у розпорядження позичальника може бути переданий незабезпечений кредитний продукт. Сутність споживчого кредитування проявляється у тому ролі, що він грає у функціонування ринку загалом. Причому, як і будь-якого суспільного явища, ця роль проявляється двояко.

Таким чином, споживче банківське кредитування є досить привабливим напрямом діяльності для банків. В умовах посилення міжбанківської конкуренції за ресурси, що залучаються, багато комерційних банків вибирають стратегію розвитку партнерських відносин з населенням з питання залучення його заощаджень на банківські вклади. Дані відносини будуються на взаємному інтересі, який фізичних осіб то, можливо задоволений комплексним банківським обслуговуванням, включаючи кредитування. Цим пояснюється, що останнім часом дедалі більше комерційних банків стали пропонувати на фінансовий ринок послуги споживчого кредитування.

Вид споживчого кредиту визначається, як пишуть Великий Ю.М. та Сухомлин М.О. виходячи з цілей [8]. В залежності від видів споживчого кредиту є різними витрати на його забезпечення:

1) кредит на невідкладні потреби - різновид споживчого кредиту, який надається позичальнику для будь-яких цілей і є найпоширенішим видом споживчих кредитів;

2) автокредит - це спеціальна форма споживчого кредиту, за якої автомобіль є запорукою до повного погашення суми кредиту. Крім того, комерційний банк може вимагати продаж застави, тобто автомобіля, у разі несплати споживчого кредиту позичальником;

3) кредит на освіту - це різновид споживчого кредиту, що надається позичальнику для оплати навчання (свого або своїх рідних). У нашій країні це наймолодший і поки що мало поширений вид кредитування;

4) кредит на відпочинок - це різновид споживчої суми, яку можна оперативно взяти на одну мету - оплату свого відпочинку;

5) іпотечний кредит - це кредит, що надається громадянам під заставу нерухомості, що купується на кредитовані кошти: квартири, заміського будинку, дачі, гаража, земельної ділянки і т. д.;

б) універсальний споживчий кредит - надаються комерційними банками для певної категорії громадян, наприклад, для пенсіонерів, для молодих сімей, для військовослужбовців, для клієнтів із відмінною кредитною історією. Для цих позичальників передбачаються пільгові умови позички, наприклад, зі зниженою відсотковою ставкою або зі збільшеним терміном кредитування.

Також існує ряд основних класифікаційних ознак споживчого кредитування, серед яких можна виділити: цільове призначення; суб'єкти кредитування; терміни надання кредитних ресурсів; спосіб надання; наявність та вид забезпечення; метод погашення тощо (рис 1.4).

Рис. 1.4. Класифікація споживчих банківських кредитів

Джерело: побудовано за [1; 5].

Таким чином, у зв'язку з функціонуванням ринкової економіки існує безліч видів, форм, а також варіантів споживчого кредитування.

В даний час ступінь розвитку споживчого банківського кредитування в багатьох країнах світу, а в тому числі і в Україні складно переоцінити. Споживчий кредит представляє одну з найбільш зручних для фізичних осіб форм кредитування, так як може дати значні кошти, які можуть бути джерелом для розширення ресурсної бази банків. Розвиток споживчого банківського

кредитування дозволяє як розширювати активні операції банків, а й підвищувати рівень життя населення, стимулювати розвиток пов'язаних галузей економіки, що сприяє економічному росту.

Висновки до розділу 1

Встановлено, що сутність споживчого банківського кредиту полягає у наданні комерційним банком позичальнику певної грошової позички, яка може бути спрямована на вирішення різних споживчих цілей, у тому числі придбання товарів у користування з обов'язковим погашенням їх вартості.

Комерційні банки надають фізичним особам споживчі кредити для того, щоб населення в повному обсязі могло задовольняти різні споживчі потреби. Таким чином, банк збільшує платоспроможність простого населення, допомагає людям отримувати в короткий термін певні матеріальні блага, не накопичуючи для цього попередньо кошти. Також завдяки споживчим кредитам здійснюється прискорення реалізації товарів масового призначення, а також послуг, тобто істотно впливає на стан економіки всієї країни.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СТАНУ СПОЖИВЧОГО БАНКІВСЬКОГО

КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ

В даний час найбільш поширеною послугою банку, що пропонується населенню, є споживчий кредит фізичним особам. Це найпростіший спосіб отримати кредит на особисті цілі в найкоротші терміни, представивши комерційному банку, причому, для розгляду заявки мінімальний пакет документів. Частка процентних доходів банків, що забезпечується споживчими кредитами, є вищою 20%.

Динаміка зміни залишків споживчих банківських кредитів наданих фізичним особам показана на рис. 2.1.

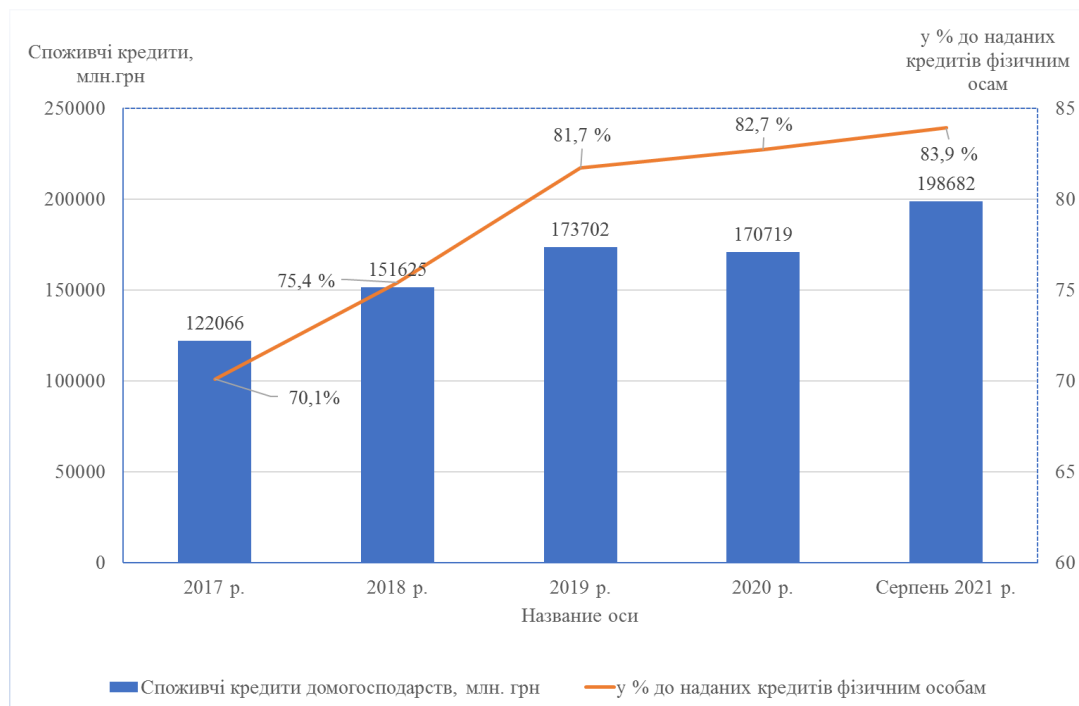

Рис. 2.1. Динаміка зміни залишків споживчих банківських кредитів наданих фізичним особам за 2017-2021 роки

Джерело: сформовано авторами на основі даних НБУ [29]

Можемо помітити, що з кожним роком банківські установи все більше і більше видають споживчих кредитів, хоча їх динаміка дещо просіла в 2020 році. Але це передусім пов'язано з пандемією коронавірусу Ковід-19

Динаміка наданих споживчих банківських кредитів банківськими установами у 2017-2021 рр. наведена в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

**Аналіз динаміки споживчих банківських кредитів
в Україні за 2017-2021 рр.**

Роки	Споживчі банківські кредити, млн. грн	Абсолютна зміна, млн. грн		Темп зростання		Темп приросту, %	
		базис.	ланц.	базис.	ланц.	базис.	ланц.
2017	122066	-	-	-	-	-	-
2018	151625	29559	29559	1,2422	1,2422	124,2	124,2
2019	173702	51636	22077	1,4230	1,1456	142,3	114,6
2020	170719	48653	-2983	1,3986	0,9828	139,9	98,3
2021 (серпень)	198682	76616	27963	1,6277	1,1638	162,8	116,4

Джерело: розраховано за даними [16].

Спостерігаємо, що залишки споживчих банківських кредитів отриманих фізичними особами станом серпень 2021 року рівні 198682 млн грн, що перевищує суму залишків споживчих банківських кредитів на кінець 2020 року на 27963 млн грн чи на 16,4%, а також більше від залишкової суми споживчих банківських кредитів станом на кінець 2017 року на 76616 млн грн чи в 1,6 рази. Не можемо оминати той факт, що питома вага споживчих банківських кредитів від всіх кредитів фізичних осіб, кожного досліджуваного періоду зростала: якщо на кінець 2017 року вона дорівнювала 70,1% то на кінець серпня 2021 року сягнула позначки в 83,9%.

Такі показники досягнуті завдяки як і поступовому виходу комерційних банків з банківської кризи та зростанню довіри споживачів до банків, так і адаптації економіки країни до карантинних умов. Це надало можливість банкам відновити споживче кредитування.

Одним з найважливіших реальних факторів зростання споживчого кредиту в Україні, як вважають В. А. Костюк та І. В. Сович, є вибір його учасниками валюти та термінів кредитування [26, с. 284].

Динаміка споживчих банківських кредитів за валютою і термінами кредитування за 2017-2021 рр. показана в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Динаміка і структура споживчих банківських кредитів за валютою і термінами кредитування за 2017-2021 рр.

Показник	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Серпень 2021 р.
Всього наданих споживчих банківських кредитів (на кінець періоду), млн. грн	122066	151625	173702	170719	198682
- за термінами кредитування:					
а) до 1 року	42614	69734	89156	88391	109984
у % до споживчих банківських кредитів	34,9	46,0	51,3	51,8	55,4
б) від 1 року до 5 років	45227	49171	59853	58937	66401
у % до споживчих банківських кредитів	37,1	32,4	34,5	34,5	33,4
в) більше 5 років	34225	32719	24693	23391	22297
у % до споживчих банківських кредитів	28,0	21,6	14,2	13,7	11,2
- за валютою кредитування:					
а) в національна валюта	93436	125413	158339	157589	189387
у % до споживчих банківських кредитів	76,5	82,7	91,2	92,3	95,3
б) від 1 року до 5 років	28630	26212	15363	13130	9295
у % до споживчих банківських кредитів	23,5	17,3	8,8	7,7	4,7

Джерело: [16]

Дані таблиці 2.2 показують, що найбільше кредитів на кінець аналізованого періоду було надано на термін до року та більше п'яти років, а на початку досліджуваного періоду ми спостерігали перевагу споживчих банківських кредитів від 1 року до 5 років. Щодо даних, висвітлених Національним банком України, то станом на кінець серпня 2021 року споживчих банківських кредитів на термін до року було надано на суму 109984 млн. грн. (55,4%), від 1 року до 5 років на суму 66401 млн. грн (33,4%), а на термін від 5 років на суму 22297 млн. грн (11,2%).

Відмічаємо той факт, що гривневі споживчі кредити отримані фізичними особами станом на кінець серпня 2021 року рівні 189387 млн грн (95,3% від всіх споживчих банківських кредитів), що перевищує суму споживчих

банківських кредитів в національній валюті на кінець 2017 року на 95951 млн грн чи в 2 рази. Споживчі кредити отримані фізичними особами в іноземній валюті на кінець серпня 2021 року рівні 9295 млн грн (4,7% від всіх споживчих банківських кредитів). Як бачимо існує тенденція до зростання споживчих банківських кредитів в національній валюті, та зниження в іноземній.

Бажання отримати споживчі банківські кредити найчастіше проявляли позичальники з низьким рівнем доходів або ті рівень доходів яких банки не змогли визначити (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

**Споживчі банківські кредити за рівнем доходів фізичних осіб в Україні
(станом на 31 серпня 2021 р.)**

Діапазон доходів	Питома вага позичальників, %	Споживчі кредити, %	Платежі з прострочкою більше 60 днів, %
До 7 тис. грн.	50,9	30,7	32,9
7-20 тис. грн.	26,2	28,2	7,3
20-50 тис. грн.	2,7	8,1	-
Більше 50 тис. грн.	0,6	5,1	-
Невідома величина доходів	19,6	27,7	60,3

Джерело: розраховано за даними НБУ [29].

За даними на 31 серпня 2020 р. боржники з низьким рівнем доходів складають 50,9% від всіх позичальників споживчих кредитів, взяті ними кредити дорівнюють 30,7% всього обсягу заборгованості по споживчих кредитах; позичальники із середнім рівнем доходів складають 26,2%, їх заборгованість складає 28,2%; позичальники з високим рівнем доходів становили 3,3%, їх заборгованість становить – 13,2%. Чи не найбільшими позичальниками є ті, рівень доходів яких є не встановлено (19,6% усієї кількості позичальників і 27,7% наданих кредитів). В свою чергу ці позичальники займають перше місце по прострочених платежах (60,3%), друге - з низьким рівнем доходів (32,9%), третє - із середнім рівнем доходів (7,3%).

Отже, споживче кредитування залишається одним із найбільш маржинальних джерел доходу комерційних банків, незважаючи на сучасні макроекономічні виклики.

Коротко зупинимося на механізмі споживчого банківського кредитування. Існуюча в Україні практика споживчого кредитування здійснюється в двох формах: у вигляді прямого споживчого кредиту (при відсутності посередників у вигляді торгових організацій); за допомогою платіжних і кредитних карт; з поручительством торгових організацій.

В останньому випадку банківська кредитна установа укладає договір з організацією торгівлі про кредитування її покупців, при цьому торгова фірма приймає на себе поручительство за борговими зобов'язаннями своїх покупців-позичальників перед банком, укладаючи договір з покупцями про умови кредиту. Далі здійснюється передача цих договорів банку, яка виплачує торговій фірмі 80-90% від всієї суми кредиту, тоді як залишок зазначеної суми зараховується на окремий (блокований) банківський рахунок. Кредитна заборгованість погашається покупцем поетапно, а куплені ним в кредит товари є забезпеченням платежу. При непогашенні кредиту в обумовлений кредитним договором строк відповідні суми стягуються банком з блокованого рахунку, що є гарантією погашення кредитної заборгованості.

Законодавчу базу, що регулює відносини у сфері споживчого кредитування можна розділити на два блоки. Перший включає закони та підзаконні акти, що регулюють кредитні відносини як правовий інститут та різноманітні суміжні з ним сфери (загальний блок), а другий – безпосередньо споживчий кредит, як специфічний вид кредиту (особливий блок).

Порядок надання кредитів кредитна організація встановлює самостійно з урахуванням мети надання кредитів, суб'єктів, яким вони будуть надаватися, а також видів кредитів і т.д. В цілому можна виділити кілька видів надання кредиту: спрощений; особливий; звичайний [17].

Спрощений порядок надання кредиту, як правило, використовується при напрямку позикових коштів на невиробничі, особисті цілі (придбання цифрової

та побутової техніки і т.п.) і полягає в тому, що для їх отримання необхідний мінімальний набір документів: паспорт або будь-який інший документ, що засвідчує особу (наприклад, водійське посвідчення, закордонний паспорт); анкета, в якій відомості про доходи та місце роботи вказуються самим клієнтом (без пред'явлення підтверджуючих документів) [17].

Особливий порядок надання кредиту полягає в тому, що рішення про видачу суми споживчого кредиту приймається спеціальною автоматичною комп'ютерною програмою, заснованою на бальній системі оцінки платоспроможності клієнта. Дана методика отримала назву скорингової моделі прийняття рішення по кредитуванню фізичних осіб. Існує кілька типів скорингу: скоринг кредитоспроможності – оцінка кредитоспроможності позичальників, використовується для прийняття рішення про надання кредиту; скоринг за прогнозом якості обслуговування боргу клієнтом – оцінка рівня ризику існуючих позичальників, що дозволяє визначити поведінкові особливості клієнтів, які виявляють в якості обслуговування боргу; скоринг запитання – оцінка способів роботи з простроченою заборгованістю і вибір серед кількох альтернативних наборів найбільш ефективного для подальшого впливу; скоринг за оцінкою ймовірності шахрайства – реалізує оцінку ймовірності шахрайства клієнта на основі сукупності ознак проведеної операції [17].

При наданні кредиту в звичайному порядку питання про видачу кредиту розглядається кредитними комітетами (комісіями) кредитних організацій, які оцінюють платоспроможність клієнта. Спеціальний структурний підрозділ кредитної організації перевіряє платоспроможність клієнта, аналізуючи цілий пакет документів, до числа яких належить і документ, що засвідчує особу позичальника-споживача [17].

Існує і зворотний бік процесу кредитування фізичних осіб. Останнім часом багато експертів і фахівці у фінансовій сфері підкреслюють факт збільшення серйозності зростання боргового навантаження на позичальників,

тобто фізичних осіб. Звертаємо увагу на те, що дана особливість може привести до ряду негативних наслідків і в економічному, і в соціальному аспектах.

Першочерговою причиною тут виступає брак чіткості законодавчого регулювання даних відносин між банками і позичальниками.

Також не забуваємо, що перед підписанням договору в ідеалі банку потрібно надати споживачу інформаційну форму, яка містить найважливішу інформацію про позику, наприклад, скільки становить загальна сума позики, тобто сума, яку доведеться повернути, щоб виконати контракт. У формі, а потім і в договорі має бути зазначена вся інформація про комісію, яка пов'язана з оформленням позики, в т.ч. фактична річна процентна ставка, загальна сума до сплати, комісійні, витрати на страхування тощо.

Висновки до розділу 2

В даний час найбільш поширеною послугою банку, що пропонується населенню, є споживчий кредит фізичним особам. Це найпростіший спосіб отримати кредит на особисті цілі в найкоротші терміни, представивши комерційному банку, причому, для розгляду заявки мінімальний пакет документів. Частка процентних доходів банків, що забезпечується споживчими кредитами, є вищою 20%.

Визначено, що залишки споживчих банківських кредитів, отриманих фізичними особами, станом на серпень 2021 року становили 198682 млн. грн, що більше від залишкової суми споживчих банківських кредитів станом на кінець 2017 року на 76616 млн. грн або в 1,6 рази. Вважаємо, що споживче кредитування залишається одним із найбільш маржинальних джерел доходу комерційних банків, незважаючи на сучасні макроекономічні виклики.

Виявлено тенденцію щодо зменшення споживчих банківських кредитів, наданих на довготерміновій основі, що може свідчити про незначне зростання довіри фізичних осіб до банківської системи України.

Обґрунтовано, що активізація комерційних банків у наданні споживчих банківських кредитів населенню в іноземній валюті, розвиток процесу кредитного скорингу могла б бути джерелом прискореного розвитку споживчого кредитування в Україні.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ СПОЖИВЧОГО БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Споживче банківське кредитування із року в рік, а особливо в сучасний пандемічний час, набуває все більшої актуальності в українському суспільстві. Це пов'язано з тим, що без розвитку споживчого банківського кредитування, неможливо досягнути хоча б задовільного добробуту значної частини населення нашої країни.

Перспективи розвитку споживчого кредитування прогнозовані на рис. 3.1.

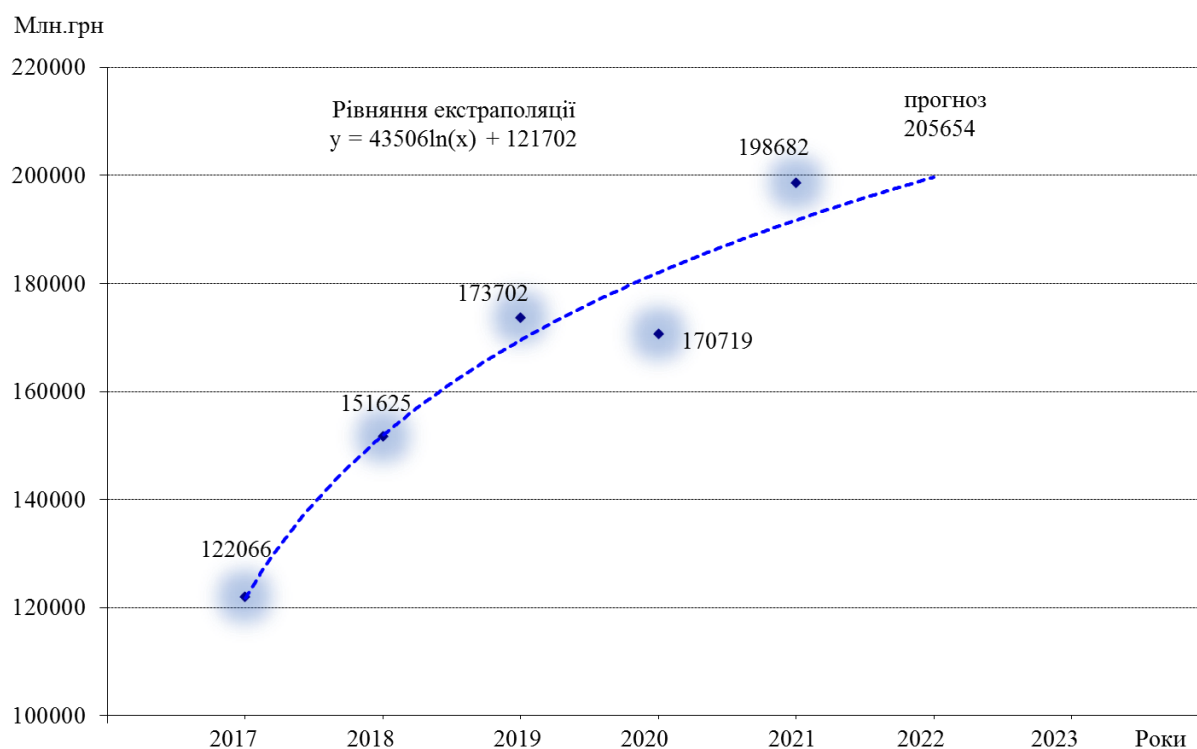

Рис. 3.1. Перспективи розвитку споживчого банківського кредитування у 2022 році в Україні

Джерело: власні розрахунки згідно даних [16]

Як показують дані рис. 3.1, в 2022 році обсяги споживчих кредитів зростуть до суми 205654 млн грн, а це в свою говорить про значні перспективи розвитку споживчого банківського кредитування в Україні.

Для забезпечення стабільного зростання кредитного портфеля за позиками фізичних осіб та розвитку споживчого кредитування в Україні умовах світової політичної нестабільності в першу чергу необхідне поліпшення економічного фону, але оскільки в даний момент він не найкращий. У цілому нині діяльність українських комерційних банків має бути спрямовано за напрямками показаними на рис. 3.2.

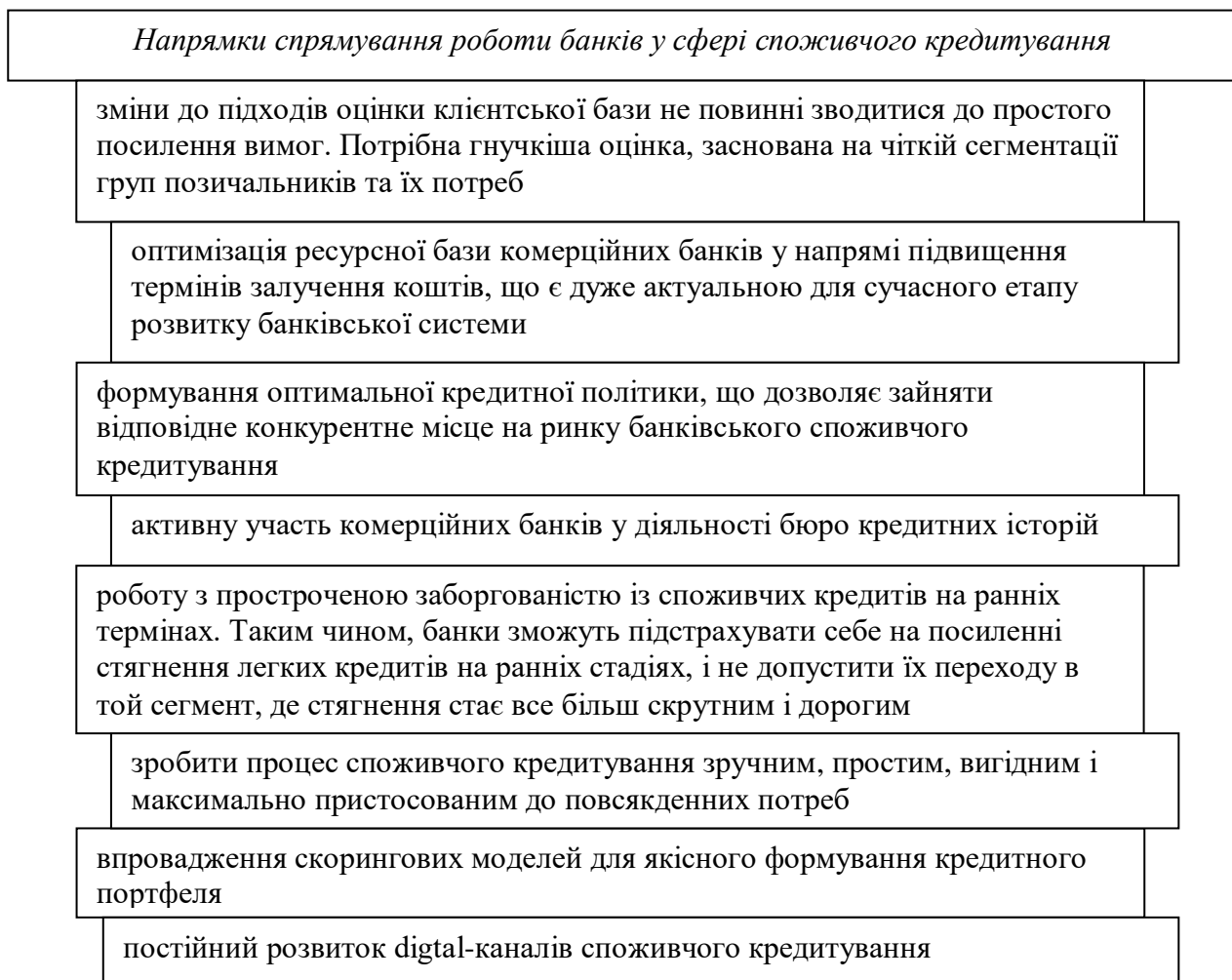

Рис. 3.2. Напрямки удосконалення банківських технологій в споживчому кредитуванні

Джерело: власна розробка

Реалізація комерційними банками вищеназваних положень сприятиме зниженню ризиків споживчого кредитування, що дозволить банкам у майбутньому збільшувати доходність від проведення операцій кредитування фізичних осіб.

Важливу роль найближчим часом у споживчому кредитуванні відіграватиме розвиток digital-каналів. Оформлення кредитних продуктів онлайн та прийняття рішення щодо кредитної заявки протягом кількох хвилин має стати реальністю. І тому потрібно розвивати канали віддаленої ідентифікації клієнтів. Банкам важливо навчитися надавати позичальникам прості та зручні цифрові продукти і при цьому ефективно управляти ризиками. Діджиталізація прибирає бар'єри між клієнтом та банком, тобто полегшується перехід до нового банку, але одночасно він спостерігає і збільшення лояльності клієнтів до своїх банків [18].

Найбільш популярними для впровадження цифровими технологіями можуть бути: роботизація, аналіз великих даних (Big Data) та передиктивна аналітика, чат-боти, штучний інтелект, віртуальна та доповнена реальність, інтернет речей, оптичне розпізнавання та блокчейн. Роботизація дозволить банкам зменшити терміни виконання рутинних робіт, скоротити фонд оплати праці та знизити ризики [18].

Сьогодні в деяких українських банках, особливо невеликих, процес кредитного скорингу часто здійснюється примітивно. Ніхто не рахує скорингові бали, не займається складними математичними обчисленнями. Система кредитного скорингу – це вкрай складна комп'ютерна програма, що дозволяє проводити оцінку позичальника і подальшу роботу з ним в автоматичному режимі [16].

Українських банків, де існує спеціалізована скорингова система, що підтримує всі типи скорингу, поки немає. Зате переваги, які отримує позичальник, якщо банк використовує таку систему, очевидні. Саме тому у найближчій перспективі головним завданням має стати впровадження скорингових моделей для якісного формування кредитного портфеля [16].

З метою вдосконалення процесу кредитування фізичних осіб в комерційних банках можна порекомендувати такі напрями діяльності [18]:

- у сучасних економічних умовах банки повинні надавати пільгові умови споживчих кредитів для зарплатних або пенсійних клієнтів банку, оскільки це дозволить достовірно та швидко оцінити реальний дохід позичальника. Також це дає можливість погашати платежі за споживчими кредитами із зарплатних або пенсійних рахунків, що веде до мінімізації ризику неповернення коштів. При цьому такі клієнти обов'язково повинні отримувати бонуси від обслуговуючих банків при оформленні кредитних договорів: знижені відсоткові ставки, підвищені терміни та ліміти споживчого кредиту.

- також новим інструментом кредитування може стати індивідуалізація стандартних умов, де новизна полягає не так у самих кредитних продуктах, як у способах їх розробки та просування.

- крім цього потрібно розвивати інструменти кредитування для працівників стабільних секторів економіки, які отримують дохід у будь-якій економічній ситуації. Так банкам слід запроваджувати спеціальні умови кредитування для військовослужбовців та працівників бюджетної сфери.

- важливим інструментом споживчого кредитування повинна бути відсоткова ставка, яка має не лише приносити прибуток банку від надання кредитів, а й залучати потенційних позичальників. Відсоткова політика банку має бути гнучкою, що змінюється залежно від зовнішніх умов, і навіть від наявності підключених комісійних банківських послуг (фінансовий захист, гарантія мінімальної ставки, різні акції).

- вважаємо за необхідне застосовувати банками маркетингові ходи у вигляді проведення різноманітних акцій, у тому числі сезонних – знижувати базові відсоткові ставки в періоди прогнозування зниження споживчої кредитної активності.

- також комерційним банкам важливо активно співпрацювати з Українським бюро кредитних історій (Приватбанк, ПУМБ, А-Банк, Альфа-банк, Кредіт Агріколь банк та інші є партнерами) оскільки це дозволить

оптимізувати процес оформлення споживчих кредитів, якісніше проводити оцінку потенційних позичальників, зменшити банківські ризики неповернення кредитів та отримати можливості для зниження процентних ставок. Крім цього, необхідно вдосконалювати методи оцінки платоспроможності позичальників, впроваджувати нові технології аналізу з використанням соціальних мереж.

Таким чином, розвиток інструментів банківського споживчого кредитування призведе до підвищення ефективності управління кредитним портфелем, а покращення його якості у свою чергу сприятиме зростанню банківської системи України.

Висновки до розділу 3

Встановлено, що в Україні є всі необхідні можливості для розвитку споживчого кредитування у перспективі. Проведений прогноз показує, що в 2022 році обсяги споживчих кредитів зростуть до суми 205654 млн грн.

Визначено, що на ринку споживчого кредитування банкам потрібно використовувати клієнтоорієнтований підхід, суть якого полягає у ставленні до клієнта не як до покупця, якому можна підключити додаткові платні послуги для виконання плану продажу та збільшення прибутку, а як до партнера – без маніпулювання та спотворення інформації з боку кредитних організацій.

Обґрунтовано, що розвиток інструментів банківського споживчого кредитування призведе до підвищення ефективності управління кредитним портфелем, а покращення його якості у свою чергу сприятиме стабільності банківської системи України.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

1. Встановлено, що споживче кредитування є досить привабливим напрямом діяльності для комерційних банків. Останнім часом дедалі більше комерційних банків стали пропонувати на фінансовий ринок послуги споживчого кредитування. Споживчий кредит представляє одну з найбільш зручних для фізичних осіб форм кредитування, так як може дати значні кошти, які можуть бути джерелом для розширення ресурсної бази банків. Розвиток споживчого банківського кредитування дозволяє як розширювати активні операції банків, так і підвищувати рівень життя населення, стимулювати розвиток пов'язаних галузей економіки, що сприяє економічному росту.

2. Визначено, що для сучасного стану споживчого банківського кредитування характерним є те, що залишки споживчих банківських кредитів отриманих фізичними особами станом на серпень 2021 року дорівнюють 198682 млн. грн, що перевищує суму залишків споживчих банківських кредитів на кінець 2020 року на 27963 млн. грн або на 16,4 %, а також більше від залишкової суми споживчих банківських кредитів станом на кінець 2017 року на 76616 млн. грн або в 1,6 рази. Питома вага споживчих банківських кредитів від всіх кредитів фізичних осіб, кожного досліджуваного періоду зростала: якщо на кінець 2017 року вона дорівнювала 70,1 % то на кінець серпня 2021 року сягнула позначки в 83,9 %.

3. Доведено, що в Україні є всі необхідні можливості для розвитку споживчого кредитування у перспективі. Проведений прогноз показує, що в 2022 році обсяги споживчих кредитів зростуть до суми 205654 млн грн.

4. Обґрунтовано, що важливу роль найближчим часом у споживчому кредитуванні відіграватиме розвиток digital-каналів. Оформлення кредитних продуктів онлайн та прийняття рішення щодо кредитної заявки протягом кількох хвилин має стати реальністю. І тому потрібно розвивати канали віддаленої ідентифікації клієнтів. Банкам важливо навчитися надавати

позичальникам прості та зручні цифрові продукти і при цьому ефективно управляти ризиками.

5. Доведено, що найпопулярнішими засобами для впровадження цифрових технологій можуть бути: роботизація, аналіз великих даних (Big Data) та передиктивна аналітика, чат-боти, штучний інтелект, віртуальна та доповнена реальність, інтернет речей, оптичне розпізнавання та блокчейн. Роботизація дозволить банкам зменшити терміни виконання рутинних робіт, скоротити фонд оплати праці та знизити ризики.

6. Визначено, що на ринку споживчого кредитування банкам потрібно використовувати клієнтоорієнтований підхід, суть якого полягає у ставленні до клієнта не як до покупця, якому можна підключити додаткові платні послуги для виконання плану продажу та збільшення прибутку, а як до партнера – без маніпулювання та спотворення інформації з боку кредитних організацій.

7. Обґрунтовано, що розвиток інструментів банківського споживчого кредитування призведе до підвищення ефективності управління кредитним портфелем, а покращення його якості у свою чергу сприятиме стабільності банківської системи України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алескерова Ю. В., Дзюбенко А. Д. Особливості розвитку споживчого кредитування в Україні. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 27(2). С. 87-92.
2. Балабанова І. Т. Банки и банківська справа. Санкт Петербург: Юрайт, 2016. 624 с.
3. Блащук-Дев'яткіна Н. З., Петик Л. О., Кіндрат Ю. І. Регулювання споживчого кредитування в Україні. *Молодий вчений*. 2018. № 11(2). С. 1073-1076.
4. Бодрецький М. В. Антикризове управління банком: прийняття кредитних рішень за дворівневою схемою (фізичні особи). *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. Вип. 3(2). С. 118-121.
5. Бондаренко Н. В. Сучасний стан кредитування комерційними банками фізичних осіб в Україні. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*. 2014. Вип. 85. С. 242-248.
6. Брітченко І. Г., Момот О. М. Особливості використання скорингових систем у банківському кредитуванні фізичних осіб. *Фінанси, облік і аудит*. 2011. Вип. 17. С. 31-37.
7. Букріна К. А. Аналіз споживчого кредитування у сучасних умовах розвитку економіки України. *Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка*. 2016. Т. 21, Вип. 3. С. 127-130.
8. Великий Ю.М., Сухомлин М.О. Особливості споживчого кредитування банками фізичних осіб в Україні. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 31. С. 148-152.
9. Вітка Ю. В. Правове регулювання споживчого кредиту: стан та перспективи. *Фінанси України*. 2013. № 10. С. 75-86.

10. Виклюк М. І., Лесів А. В., Янкович Я. Я. Сучасний стан банківського споживчого кредитування. *Економіка і управління*. 2018. № 4. С. 133-137.
11. Вовчак О. Д., Антонюк О. І. Споживче кредитування в Україні: сучасний стан та тенденції розвитку в умовах фінансово-економічної нестабільності. *Європейські перспективи*. 2016. Вип. 2. С. 148-157.
12. Волкова Н. І., Статкевич Г. В. Розвиток споживчого кредитування в кризових умовах *Економіка та держава*. 2021. № 11. С. 106-111.
13. Вудвуд В. В., Попова Е. М. Сучасний стан споживчого кредитування в Україні. *Молодий вчений*. 2018. № 10(1). С. 311-314.
14. Гаврилко Т. О. Споживче кредитування в Україні. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2019. Т. 30(69), № 5(1). С. 110-116.
15. Ганзюк С. М., Вишнякова Ю. О. Кредитування споживчих потреб в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 18. С. 47-52.
16. Гусар М. Теоретичні аспекти споживчого кредитування. *Матеріали науково-практичної студентської інтернет-конференції «Фінансове забезпечення економіки»* (01 червня 2021 р.). Житомир: Поліський національний університет університет, 2021. С. 26-29.
17. Гусар М. Аналіз стану споживчого кредитування в Україні. *Збірник праць учасників Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Фінансові інструменти регіонального розвитку»* (27 жовтня 2021 р.). Том 2. Житомир: Поліський національний університет університет, 2021. С. 63-66.
18. Гусар М. Удосконалення споживчого банківського кредитування *Матеріали науково-практичної конференції «Студентські наукові читання: 2021* (23 листопада 2021 р.). Житомир: Поліський національний університет університет, 2021. С. 28-31.
19. Демчук Н. І., Крилова О. В., Остапчук Ю. Ю. Сучасний стан і тенденції розвитку споживчого та іпотечного кредитування в Україні.

Ефективна економіка. 2019. № 10. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2019_10_4 (дата звернення 28.11.2021).

20. Доценко І.О. Сучасні тенденції розвитку банківського споживчого кредитування в Україні. *Економіка та суспільство*. 2018. № 14. С. 792-798.
21. Жаворонок А. В. Проблеми вдосконалення механізму банківського кредитування як засобу стимулювання розвитку ринку кредитних послуг в Україні. *Вісник економічної науки України*. 2020. № 1. С. 196-201.
22. Жежерун Ю. В. Банківське кредитування фізичних осіб в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. *Фінансовий простір*. 2019. № 2. - С. 41-52.
23. Люшенко К. В. Правові аспекти процедури укладання кредитних договорів при споживчому кредитуванні банками. *Право та інноваційне суспільство*. 2015. № 1. С. 196-201.
24. Камінський А. Б. Бюро кредитних історій у системі ризик-менеджменту споживчого кредитування. *Бізнес Інформ*. 2013. № 4. С. 372-376.
25. Камінський А. Б. Імплементация скорингу в бізнес-процеси споживчого кредитування банку. *Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки*. 2013. № 4. С. 345-351.
26. Костюк В. А., Сович І. В. Тенденції розвитку споживчого кредитування в Україні. *Інфраструктура ринку*. 2016. Вип. 2. С. 283-287.
27. Лункіна Т. І., Вельховацька К. О. Використання скоринг моделі при управлінні ризиками споживчого кредитування. *Ефективна економіка*. 2015. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2015_2_31 (дата звернення 28.11.2021).
28. Новоселецький О. М. Якубець О. В. Оцінка кредитоспроможності фізичної особи-позичальника капіталу банку із застосуванням методів нечіткого множинного підходу. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Економіка*. 2013. Вип. 22. С. 167-172.
29. Офіційний веб-сайт Національного банку Україна. URL: <https://bank.gov.ua/> (дата звернення 12.11.2021).

30. Охрименко І. Б. Необхідність та напрями удосконалення регулювання споживчого кредиту в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2017. Вип. 16(2). С. 46-50.

31. Прилуцький А. М., Пахалюк Л. В. Споживче кредитування в Україні та його особливості. *Ефективна економіка*. 2019. № 11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2019_11_71 (дата звернення 30.11.2021).

32. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 7.12.2000 р. № 2121-III, чинний в редакції від 24.11.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення 29.11.2021).

33. Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрації обтяжень: Закон України від 18.11.2003 р. № 1255-IV, чинний, в редакції від 01.07.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1255-15#Text> (дата звернення 29.11.2021).

34. Про заставу: Закон України від 02.10.1992 р. № 2654- XII, чинний, в редакції від 06.10.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2654-12#Text> (дата звернення 29.11.2021).

35. Про іпотеку: Закон України від 05.06.2003 р. № 898-IV, чинний, в редакції від 28.10.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-15#Text> (дата звернення 29.11.2021).

36. Про організацію формування та обігу кредитних історій: Закон України від 23.06.2005 р. № 2704-VI, чинний, в редакції від 01.01.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-15#Text> (дата звернення 29.11.2021).

37. Про споживче кредитування: Закон України від 15.11.2016 р. № 1734-VIII, чинний, в редакції від 23.04.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1734-19#Text> (дата звернення 29.11.2021).

38. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12.07.2001 р. № 2664-III, чинний, в редакції від 01.08.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text> (дата звернення 29.11.2021).

39. Степаненко С. В., Ампілогова К. О. Сучасні методи управління ризиками кредитування банками фізичних осіб. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2020. Вип. 4. С. 33-41.
40. Страхарчук В., Страхарчук А. Шляхи удосконалення процесу банківського споживчого кредитування. *Молодь і ринок*. 2014. № 2. С. 67-74.
41. Чайковський Я. І. Аналіз сучасного стану та перспективи розвитку банківського споживчого кредитування в Україні. *Економічний аналіз*. 2017. Т. 27(1). С. 156-163.
42. Шаповал О. А. Практика управління ризиком споживчого кредитування в банках України. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2014. Вип. 2. С. 79-89.
43. Шаповал О. А. Інструменти мінімізації ризику банківського споживчого кредитування. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2014. Вип. 1. С. 226-234.
44. Шейко О. П. Тенденції розвитку споживчого кредитування в Україні. *Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка*. 2014. Т. 19, Вип. 1(2). С. 149-153.
45. Шумелда В. М. Сучасні тенденції розвитку банківського кредитування фізичних осіб в Україні. *Актуальні проблеми економіки*. 2016. № 8. С. 310-316.
46. Янишен В. П. Закон України «Про споживче кредитування»: нові стандарти захисту прав позичальників. *Проблеми законності*. 2017. Вип. 139. С. 52-62.